

*Бурда Петро Олексійович,
здобувач ступеня «Доктор філософії»
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ПРО ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 114-2 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У представленій статті здійснено спробу науково обґрунтованого визначення родового та безпосереднього (як основного, так і додаткового) об'єктів злочинів, передбачених ст. 114-2 Кримінального кодексу України.

Зокрема, доведено, що, попри розмаїття доктринальних позицій та різні підходи парламентаріїв іноземних держав, зміст тих суспільних відносин, які порушуються внаслідок вчинення діянь, передбачених розділом I Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини проти основ національної безпеки України», найкраще відображає використаний у чинній назві останнього термінологічний зворот «національна безпека». Водночас доведено, що замість поняття «злочини» у відповідній назві доцільно вказати на вживаний і в інших розділах Особливої частини термін «кримінальні правопорушення».

Аргументовано, що основним безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених ст. 114-2 Кримінального кодексу України, є інформаційна безпека України у частині забезпечення недопущення несанкціонованого розповсюдження інформації, поширення якої в умовах воєнного або надзвичайного стану може завдати шкоду обороноздатності України.

Обґрунтовано положення про те, що, попри наявність підстав для поміщення аналізованої норми як до розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини проти основ національної безпеки України», так і до розділу XIV «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», рішення законодавця про визнання несанкціонованого поширення військово значущої інформації різновидом посягань на основи національної безпеки України виглядає як більш системним, так і таким, що найкраще відображає антисуспільну спрямованість досліджуваного посягання.

У кінці статті визначені перспективні напрями наукових розвідок у відповідній сфері.

Ключові слова: *інформація, несанкціоноване поширення, злочин, об'єкт злочину, національна безпека, кримінальна відповідальність, збройна агресія, війна, воєнний та надзвичайний стан.*

Постановка проблеми. З початком здійсненого 24 лютого 2022 р. відкритого вторгнення російської федерації (далі – рф) в Україну в нашій державі було зафіксовано низку випадків, коли певні суб'єкти поширювали певну інформацію, розголошення якої було шкідливим із військового погляду. Водночас на численні заклики ЗСУ відповідні особи, які були причетними до здійснення згаданої діяльності, не реагували та продовжували таку поведінку, що неодноразово призводило до того, що відповідна інформація ставала відома ворогу, який надалі її використовував на свою користь. Відповідаючи на такі небажані факти несанкціонованого поширення різноманітної інформації, яку у вітчизняній юри-

дичній літературі для зручності інколи називають «військово значущою» [1; 2; 3], 24 березня 2022 р. парламентарії ухвалили Закон № 2160-IX, головним результатом чого стало доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК) новою ст. 114-2, якою передбачається кримінальна відповідальність якраз таки за згадані вище суспільно небезпечні діяння.

Водночас маємо зауважити, що, попри ту обставину, що з часу ухвалення відповідного законодавчого рішення минуло вже понад два роки, у вітчизняній кримінально-правовій доктрині так і не було остаточно вирішено питання про об'єкт злочинів, передбачених ст. 114-2 КК. Необхідність усунення позначеної проблеми і стала каталізатором вибору задекларованої тематики дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Норма про несанкціоноване поширення військово значущої інформації ставала предметом дослідження В. Батиргарєвої, М. Дубняка, З. Загиней-Заболотенко, Д. Євтеєвої, О. Кваші, В. Кузнецова, А. Лапкіна, Р. Мовчана, К. Новікової, Ю. Пономаренка, М. Рубашенка, С. Сороки, Л. Тимофєєвої, М. Хавронюка та інших. Однак маємо констатувати, що в працях названих авторів основна увага переважно приділяється предмету, об'єктивній стороні та кваліфікуючим ознакам аналізованого складу злочину; питання ж об'єкта відповідного діяння, наскільки нам відомо, в юридичній літературі докладному аналізу поки що не піддавалось.

Постановка завдання. Метою цієї статті є науково обґрунтоване визначення родового та безпосереднього (як основного, так і додаткового) об'єктів злочинів, передбачених ст. 114-2 КК.

Виклад основного матеріалу. У кримінально-правовій доктрині аксіоматичним вважається положення про те, що зазвичай найбільш точне уявлення про зміст родового об'єкта кримінального правопорушення нам надає назва розділу Особливої частини КК, до якого були поміщені ті чи інші норми. У випадку зі ст. 114-2 КК такою структурною ланкою Особливої частини є її розд. І «Злочини проти основ національної безпеки України» (далі – розд. І).

Національна безпека як родовий об'єкт досліджуваних злочинів вітчизняними правниками тлумачиться по-різному:

– в одних джерелах таким об'єктом називаються суспільні відносини, які забезпечують непохитність основ конституційного ладу України та сталі функціонування системи зовнішньої безпеки держави [4, с. 59];

– в інших – як необхідність факторів, що забезпечують сприятливі умови для розвитку України, життєздатність держави, доцільний розвиток і збереження її фундаментальних цінностей і традицій, неконфліктні відносини особистості і держави, здатність як ефективно переборювати будь-які внутрішні і зовнішні погрози, так і керуватися своїми національними інтересами, забезпечувати досягнення національних цілей [5];

– у третій – як конституційний, суспільний і державний лад України, її політична система, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність, обороноздатність, державна, економічна чи інформаційна безпека, а також національна безпека в екологічній і воєнних сферах [6, с. 35].

Однак чи не найважливішим є те, що свою думку з приводу змісту досліджуваного поняття виклали і народні депутати України, визначивши *національну безпеку* як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз (п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України»).

Зважаючи на, по-перше, нормативний характер цього визначення, по-друге, його відносну вдалість, по-третє, те, що в ньому, не беручи до уваги природних редакційних розбіжностей, фактично йдеться про ті ж складові, які перераховувалися у цитованих вище позиціях науковців, уважаємо, що під час трактування родового об'єкта злочинів, передбачених розд. І, варто спиратися саме на цю законодавчу дефініцію.

Попри відсутність концептуальних суперечностей щодо змісту охоронюваних розд. І суспільних відносин, у вітчизняній кримінально-правовій доктрині вже тривалий час активно дебатується питання про оптимальну назву відповідної структурної ланки Особливої частини КК. Щодо цього пригадуються слова Р. Мовчана та М. Рубашенка, які зазначають, що дискусія щодо назви розділу, який охоплює статті про відповідні злочини, та його розміщення в Особливій частині є добре відомою в наукових колах; з цього приводу є різні концепції, та й у кримінальному законодавстві країн-членів ЄС щодо цього також немає однозначності [7, с. 330]. Погоджуючись із науковцями, лише додамо, що уніфікована позиція щодо аналізованого питання відсутня у кримінальному законодавстві не лише згаданих країн-членів ЄС, а й пострадянських держав. Зокрема, провівши відповідне компаративістське дослідження, ми переконалися в тому, що в країнах як «західної», так і «східної» гілки романо-германської кримінально-правової системи під час позначення назв відповідних структурних ланок Особливої частини вказується на те, що консолідовані в їх межах діяння посягають на:

- *державу або республіку* (Австрія, Естонія, Італія, Латвія, Нідерланди, Польща, Сан-Марино, Словаччина, Узбекистан, ФРН, Хорватія, Чехія);
- *конституційний устрій та безпеку держави*, що є характерним для кримінального законодавства групи країн, які раніше входили до складу СНД (Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизія, Таджикистан), а також Сербії;
- *незалежність та безпеку держави* (інколи поруч вказуються і деякі інші блага, наприклад, територіальна цілісність та конституційний устрій) (Данія, Іспанія, Литва, Норвегія, Словенія);

– або ж, як і в Україні, на національну безпеку (Румунія) чи тріаду «нація – держава – суспільство» (Франція);

– *державну безпеку* (Молдова, Португалія, Швеція).

Останній варіант підтримує і низка вітчизняних криміналістів. Так, пропонуючи розрізняти «національну безпеку» у широкому та у вузькому сенсах, Я. Лантінов зазначає, що:

а) національна безпека у широкому сенсі – це система «безпек» як усіх складових нації України; вона співпадає із загальним об'єктом злочинів – суспільною безпекою;

б) національна ж безпека у вузькому сенсі – це вищий, найбільш загальний рівень безпеки, який не може бути зведений до жодного з окремих аспектів, змістом якої є забезпечення «життя» нації України, її самобутньої життєдіяльності. На думку юриста, національна безпека у вузькому сенсі, ймовірно, не є об'єктом кримінально-правової охорони, а основним безпосереднім об'єктом посягань, які зосереджені в розд. І. Є суспільні відносини, що забезпечують не національну, а саме *державну безпеку* [8, с. 141].

Подібно розмірковує і Р. Чорний, висуваючи гіпотезу, що родовим об'єктом досліджуваних злочинів є суспільні відносини щодо забезпечення *безпеки держави* в різноманітних (політичній, військовій, економічній, екологічній, інформаційній та інших) сферах [9, с. 469].

Відповідні доктринальні напрацювання та іноземний досвід вочевидь не залишилися і поза увагою розробників проєкту КК¹. Зокрема, в одній із попередніх версій останнього віддзеркаленням розд. І Особливої частини чинного КК був розд. І кн. 9 «Кримінальні правопорушення проти держави», у назві якого було використано саме формулювання «Злочини проти *державної безпеки*».

Однак, навіть визнаючи право на реалізацію такого підходу, Р. Мовчан та М. Рубашенко водночас привертають увагу до того, що вживання звороту «державна безпека» не виглядає беззастережним з огляду саме на його законодавче визначення у ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України». У цій правовій нормі державна безпека визначається як захищеність життєво важливих національних інтересів від загроз *невоєнного* характеру (у протилежність до *військової* безпеки – їх захищеності від військових загроз). Натомість, – підкреслюють вчені, – аналіз розділу 9.1 проєкту показує, що в ньому описуються злочини, практично кожен із яких створює загрози воєнного характеру і вчиняється (може вчинюватися) в умовах збройного конфлікту як міжнародного, так і неміжнародного характеру [7, с. 329–330].

Позначену вище проблему намагається вирішити О. Кваша. Зокрема, криміналістка припускає, що для чіткого розмежування понять національної і дер-

¹ Детальніше про це див. наступну працю [10].

жавної безпеки в контексті визначення родового об'єкта розд. І у відповідний назві взагалі необхідно відмовитися від терміна «безпека», змінивши його на формулювання «Злочини *проти держави*» [11, с. 33].

Однак, оцінюючи подібний підхід, неодмінно варто враховувати слушні зауваження, які з цього приводу висловлював М. Рубашенко. Йдеться про доведений ученим факт того, що суверенітет, незалежність, цілісність України, її конституційний лад – це не ті цінності, які ховаються за назвою «держава» як одного з елементів тріади «людина – суспільство – держава»; це ті макроцінності, які охоплюють всю тріаду [12, с. 67–68]. Зважаючи на наведені аргументи, правознавцем робиться логічний висновок про те, що родовий об'єкт відповідних злочинів охоплює специфічну групу суспільних відносин, посягання на які однаковою мірою заподіюють шкоду державі Україна, українському суспільству і кожному громадянину. «Саме таке змістовне навантаження родового об'єкта злочинів проти основ національної безпеки України, – констатує фахівець, – і обумовило його особливе (специфічне) місце серед об'єктів кримінально-правової охорони та розміщення його під першим розділом Особливої частини КК» [13, с. 122].

У цьому контексті хотілося б ще раз пригадати і законодавчу дефініцію поняття «національна безпека», яка визначається як стан захищеності не лише державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу, але й інших *національних інтересів України* від реальних та потенційних загроз. Ну а вже в наступному пункті вітчизняні парламентарії прямо вказують на те, що *національними інтересами України* є життєво важливі інтереси не лише *держави*, а й *людини та суспільства*, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян. Як бачимо, фактично йдеться про ту ж тріаду «людина – суспільство – держава», на яку в контексті родового об'єкта досліджуваних посягань вказував і М. Рубашенко.

Отже, враховуючи наведені аргументи та нормативно закріплене визначення поняття «національна безпека України», вважаємо, що саме цей термінологічний зворот найбільш вдало відображає зміст тих суспільних відносин, які порушуються внаслідок вчинення діянь, передбачених розд. І. Урешті-решт подібних висновків дійшли і розробники проєкту КК, які в його останній редакції змінили свою попередню позицію та, по-перше, вказали у назві розд. 9.1 не на «державну безпеку», а на «національну безпеку України», по-друге, уточнили й назву кн. 9 Особливої частини, згадавши в ній не лише про «державу», але й, окремо, про «національну безпеку України».

Водночас варто звернути увагу на те, що, на відміну від варіанта, який використаний як у проєкті КК (див. попередній абзац), так і у всіх інших розділах Особливої частини чинного КК, у назві розд. І вживається термін «злочин», а не

«кримінальне правопорушення». Як бачимо, цей розділ залишився єдиним в Особливій частині КК, назва якого не зазнала змін із набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [11, с. 26].

Раніше до наявності цього факту можна було ставитись із розумінням, адже в розд. I справді було передбачено відповідальність виключно за злочини. Однак ситуація докорінно змінилась із доповненням КК новою ст. 111-1 «Колабораційна діяльність». Йдеться про те, що визначені ступені суспільної небезпеки колабораційної діяльності (**частини 1, 2 – кримінальні проступки**) насправді не повністю відповідають назві розд. I «**Злочини** проти основ національної безпеки» [14]. Зважаючи на таку, помічену й іншими вітчизняними науковцями [15, с. 17; 16, с. 142–143; 17, с. 69], неузгодженість, В. Кузнецов та М. Сийплові пропонують два варіанти вирішення цієї проблеми:

1) змінити санкції ч. 1 та ч. 2 ст. 111-1 КК, передбачивши в них покарання у виді позбавлення волі. Таку модель підтримують і З. Загинець-Заболотенко [18, с. 482] та О. Кваша [11, с. 26];

2) або ж змінити назву розд. I Особливої частини КК на «**Кримінальні правопорушення** проти основ національної безпеки» [14].

Ми ж вважаємо, що два запропоновані вище варіанти не є взаємовиключними і мають, хоча й і з протилежних міркувань, бути застосовані одночасно:

– якщо коригування санкцій ч. 1 та ч. 2 ст. 111-1 КК за допомогою вказівки в них на покарання у виді позбавлення волі справді допоможе адекватніше відобразити ступінь суспільної небезпеки цих діянь;

– то зміна назви розд. I на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» є необхідною, навіть попри пропозицію здійснити одночасно редагування санкцій, з огляду на дотримання засад системності. Адже навіть за умови, що в розд. I буде передбачено відповідальність виключно за злочини, навряд чи доцільно відходити від уніфікованого підходу щодо вживання у назвах всіх структурних ланок Особливої частини КК єдиного і більш широкого за змістом поняття «Кримінальні правопорушення».

Визначившись із відповідним родовим об'єктом, водночас варто пам'ятати, що вирішальне значення для кваліфікації суспільно небезпечних діянь як кримінальних правопорушень має безпосередній об'єкт останніх [19, с. 293]. Тож далі ми спробуємо визначити саме основний безпосередній об'єкт досліджуваних злочинів, який у юридичній літературі тлумачиться по-різному.

Зокрема, на думку С. Сороки, ним є зовнішня безпека України, її суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність, обороноздатність, державна, економічна чи інформаційна безпека [20, с. 293]. Однак, навіть попри всю суб'єк-

тивність та умовність розуміння об'єкта, таке визначення навряд чи може вважатися обґрунтованим, адже, по-перше, воно взагалі не відображає специфіку розглядуваного посягання, по-друге, абсолютно не враховує того, що несанкціоноване поширення військово значущої інформації лише опосередковано і тільки потенційно може завдати шкоду зазначеним суверенітету, територіальній цілісності та, тим паче, зовнішній безпеці держави.

Невиправдано широко до трактування відповідного основного безпосереднього об'єкта підходить і В. Бондар. Дослідник вважає, що ним є суспільні відносини у сфері забезпечення національної та державної безпеки, обороноздатності, державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості. Як бачимо, юрист фактично ототожнює основний безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 114-2 КК, та родовий об'єкт усіх діянь (національну безпеку), консолідованих у розд. I [21, с. 283–284].

У цьому сенсі куди вдалішою виглядає думка, яку обстоює Ю. Пономаренко. Переконалий у тому, що основний безпосередній об'єкт несанкціонованого поширення військово значущої інформації збігається з об'єктом злочинів, передбачених ст. 114-1 КК, фахівець, на відміну від В. Бондаря, включає до нього лише ті суспільні відносини, які забезпечують обороноздатність України в частині належного здійснення військовими формуваннями України охорони основ національної безпеки України в умовах воєнного або надзвичайного стану [22, с. 40].

Водночас маємо зазначити, що, попри дещо відмінне трактування основного безпосереднього об'єкта, В. Бондар та Ю. Пономаренко сходяться в тому, що інформаційна безпека України в частині збереження у таємниці інформації, яка становить предмет аналізованого посягання, є хоча й обов'язковим, однак лише додатковим безпосереднім об'єктом складів злочинів, передбачених ст. 114-2 КК [21, с. 284; 3, с. 102]. Цим позиція згаданих правників відрізняється від погляду Р. Мовчана, який таким об'єктом називає національну безпеку України одночасно і у воєнній, і в інформаційній сферах [23, с. 139].

На нашу думку, незважаючи на своє різне вираження, обидва викладені підходи є доволі обґрунтованими. Чи не єдиними їх відносно «слабкими» місцями є те, що, попри намагання авторів, їх трактування все ж недостатньо повно відображають саме специфіку антисуспільної спрямованості діянь, передбачених ст. 114-2 КК, зокрема через те, що:

– позиція В. Бондаря та Ю. Пономаренка не дає змоги відстежити відмінність – а вона, попри озвучений Ю. Пономаренком погляд: на нашу думку, все ж існує – суспільних відносин, які поставлені під кримінально-правову охорону, з одного боку, у ст. 114-1, а, з іншого, – у ст. 114-2 КК. Уважаємо, що такий стан речей існує через, по-перше, «недооцінку» вченими значення «інформаційної» складової, яку вони відносять до площини не основного, а додаткового об'єкта

відповідних злочинів, по-друге, вказівку на обороноздатність країни лише «в частині належного здійснення військовими формуваннями України охорони основ національної безпеки України». На нашу думку, таке обмеження відповідного об'єкта не є виправданим, адже, наприклад, у випадку того-таки несанкціонованого поширення інформації про направлення зброї в Україну належна діяльність військових формувань України безпосереднього впливу не зазнає;

– натомість у визначенні Р. Мовчана, в якому одночасно згадуються як воєнна, так і інформаційна безпека, недостатньо конкретизовано ті їх складники, які порушуються внаслідок вчинення аналізованого діяння.

Уважаємо, що ці незначні недоліки обох запропонованих трактувань могли б бути усунуті за рахунок, по-перше, поєднання їх «сильних» сторін, по-друге, уточнення тих складових інформаційної безпеки, яким завдається шкода відповідними деліктами. Зокрема, тут у нагоді може стати закріплене у Стратегії забезпечення державної безпеки нормативне визначення «інформаційної безпеки» як складової національної безпеки України, в якому однією із загроз національним інтересам людини, суспільства і держави в інформаційній сфері було визнано несанкціоноване розповсюдження інформації.

Отже, синтезуючи всі попередні напрацювання, висновуємо, що *основним безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених ст. 114-2 КК, є інформаційна безпека України у частині забезпечення недопущення несанкціонованого розповсюдження інформації, поширення якої в умовах воєнного або надзвичайного стану може завдати шкоду обороноздатності України.*

Проаналізувавши антисуспільну спрямованість діянь, передбачених ст. 114-2 КК, В. Мисливий висунув гіпотезу щодо того, що розглядувана норма цілком виправдано могла б зайняти своє місце у розділі XIV Особливої частини КК (далі – розд. XIV) серед кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів та інших діянь, що посягають на обороноздатність країни [24, с. 11].

Оцінюючи обґрунтованість відповідного припущення, хотілося б пригадати, що, визначаючи родовий об'єкт кримінальних правопорушень, поміщених до розд. XIV, Р. Орловський зазначає, що ним є суспільні відносини, які забезпечують обороноздатність України, її незалежність, територіальну цілісність та недоторканність [22, с. 431]. Як бачимо, фактично фахівець веде мову про окремі складові національної безпеки України, які були перераховані вище.

Подібно розмірковує і А. Данилевський, який, проте, прямо вказує на те, що відповідні злочини [кримінальні правопорушення] посягають саме на різні сфери національної безпеки України (обороноздатність, недоторканність державних кордонів тощо) [25, с. 541]. Про те, що злочини, які створюють загрозу безпеці держави в інформаційній сфері, посягають саме на безпеку держави, писали і М. Хавронюк [26, с. 1012] та Р. Чорний [9, с. 10].

Враховуючи ж те, що однією зі включених до розд. XIV груп посягань є делікти у сфері охорони державної таємниці та конфіденційної інформації, хотілося б пригадати, що у законодавчій дефініції поняття «державна таємниця» прямо вказується, що це вид таємної інформації, який охоплює відомості у сфері ..., розголошення яких може завдати шкоди **національній безпеці України** (ст. 1 Закону України «Про державну таємницю»).

Зважаючи на наведені положення, можна констатувати:

– по-перше, очевидну подібність суспільних відносин, які охороняються розд. I та розд. XIV, адже консолідовані в обох цих структурних ланках Особливої частини діяння посягають на національну безпеку України;

– по-друге, пам'ятаючи про попереднє, наявність підстав для пропонованого В. Мисливим включення «несанкціонованого поширення військово значущої інформації» до розд. XIV і наступного визнання його різновидом деліктів у сфері охорони певних видів інформації.

Вочевидь, схожими міркуваннями керувались і автори проєкту КК, які, визнаючи подібність антисуспільної спрямованості відповідних діянь, передбачили у розд. 9.2 «Кримінальні правопорушення проти таємниці інформації, що належить державі» відповідальність як за «несанкціоноване поширення військово значущої інформації» (статті 9.2.2 та 9.2.3), так і за діяння, які сміливо можна вважати аналогами тих, що наразі передбачені у статтях 328–330 чинного КК (статті 9.2.4–9.2.7 проєкту КК).

Водночас хотілося б нагадати, що в проєкті КК втілена так звана «складна» структура Особливої частини, яка передбачає виділення як більш крупних книг, якою в нашому випадку виступає кн. 9 «Кримінальні правопорушення проти держави та національної безпеки України», так і менших їх складників – розділів, одним із яких є поміщений до відповідної книги і згаданий вище розд. 9.2. Завдяки такому підходу в розробників проєкту не виникає дилеми про місцерозташування норми про несанкціоноване поширення військово значущої інформації серед кримінальних правопорушень або ж *проти національної безпеки України*, або ж *проти таємниці інформації, що належить державі*, адже ці блага не протиставляються, позаяк друге визнається частиною (видовим об'єктом) першого (родового об'єкта) – національної безпеки України та безпеки держави.

Інша ситуація склалася в чинному КК із «простою» структурою його Особливої частини, яка позбавлена описаних вище переваг проєктованого кримінального законодавства і з урахуванням якої ми не можемо оминати питання про оптимальне місцезнаходження досліджуваної заборони – чи це є розд. I, чи все ж таки розд. XIV?

Проте тут хотілося б ще раз підкреслити, що через доведену вище подібність родових об'єктів посягань, передбачених розд. I та розд. XIV (національна

безпека України), існують вагомі і майже однакові підстави для поміщення аналізованої норми в обидві розглядувані ланки Особливої частини КК. Уважаємо, що за таких умов має ставитися питання не про «правильність» (абсолютну правильність), адже обидва варіанти є «правильними», а лише про «системність» рішення парламентаріїв, тобто те, чи узгоджується відповідний крок з іншими рішеннями законодавця щодо вирішення однорідних питань.

Та чи зустрічались у практиці кримінального нормотворення описані у попередньому абзаці ситуації, коли народним депутатам України доводилось вирішувати схожі за змістом складні проблеми?

Відповідаючи на це питання, вважаємо за доречне пригадати ситуацію, яка виникла під час доповнення КК попередньою (порівняно з аналізованою в цій роботі ст. 114-2) за порядковим номером і, головне, подібною за змістом анти-суспільної спрямованості² ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань». Видається, що вирішуючи проблему місцезрештування цієї норми, народні обранці так само мали два майже рівноцінні варіанти, адже крім розд. I, вона так само могла бути поміщена й до розд. XV Особливої частини КК «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів», наприклад, одразу за ст. 342, в якій передбачено відповідальність за опір окремим суб'єктам (представнику влади, працівнику правоохоронного органу тощо).

Та в підсумку парламентарі все ж зупинилися на включенні відповідної заборони до розд. I, що, на нашу думку, було зумовлено двома визначальними обставинами, а саме визнанням кримінально протиправним:

- по-перше, перешкоджання законній діяльності лише однієї групи суб'єктів – ЗСУ та інших військових формувань;
- по-друге, і головне, лише того перешкоджання згаданим суб'єктам, яке вчинене в особливий період.

Схильні вважати, що саме ці два фактори переконали законодавця в тому, що відповідний делікт першочергово (основний безпосередній об'єкт) посягає на національну безпеку України, а лише потім – на авторитет органів державної влади (обов'язковий, але лише додатковий об'єкт).

І ось тут хотілося б пригадати, що у ст. 114-2 КК теж передбачено відповідальність лише за несанкціоноване поширення:

- по-перше, не будь-якої інформації, що характерно для статей 328–330 КК (звичайно, у випадку, якщо вона є державною таємницею або службовою інфор-

² Як ми пам'ятаємо, Ю. Пономаренко взагалі ототожнив основні безпосередні об'єкти злочинів, передбачених статтями 114-1 та 114-2 КК. Навіть не повністю погоджуючись із такою позицією, все ж не можна заперечувати більш ніж очевидну подібність антисуспільної спрямованості описаних у цих заборонах діянь.

мацією), але лише інформації або ж: 1) про зброю, озброєння, боєприпаси (ч. 1); 2) про ЗСУ чи інші військові формування, як і в ст. 114-1 КК (ч. 2);

– по-друге, і знову-таки головне, яке вчинене виключно в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Звичайно, щодо подібної аргументації читач може навести деякі контраргументи, першим з яких є те, що норма про відповідальність наприклад, за ухилення від призову в той-таки особливий період вже розміщена не в розд. I, а в розд. XIV. Однак вважаємо, що цей резонний аргумент, імовірно, доводить не помилковість рішення про поміщення норми про несанкціоноване поширення військово значущої інформації до розд. I, а необхідність вирішення характерної для чинного КК проблеми розміщення на «різних полюсах» його Особливої частини норм про діяння із подібною (майже ідентичною) антисуспільною спрямованістю.

Зважаючи на всі вищевикладені положення, ми дійшли висновку, що, попри наявність підстав для поміщення аналізованої норми як до розд. I, так і до розд. XIV, рішення законодавця про визнання несанкціонованого поширення військово значущої інформації різновидом посягань на основи національної безпеки України виглядає як більш системним, так і таким, що найкраще відображає антисуспільну спрямованість досліджуваного у цій статті посягання.

Альтернативними *додатковими об'єктами злочину*, передбаченого ч. 3 ст. 114-2 КК, можуть виступати державна, екологічна, економічна та інші сфери (крім інформаційної та воєнної) національної безпеки України, а також, залежно від конкретного виду «інших тяжких наслідків», життя та здоров'я особи, власність, довкілля тощо [23, с. 140].

Отже, проведене дослідження дає змогу зробити **висновки** про те, що:

1) попри розмаїття доктринальних позицій та різні підходи парламентарів іноземних держав, зміст тих суспільних відносин, які порушуються внаслідок вчинення діянь, передбачених розд. I, найкраще відображає використаний у чинній назві останнього термінологічний зворот «національна безпека». Водночас доведено, що замість поняття «злочини» у відповідній назві доцільно вказати на вживаний і в інших розділах Особливої частини КК термін «кримінальні правопорушення»;

2) основним безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених ст. 114-2 КК, є інформаційна безпека України у частині забезпечення недопущення несанкціонованого розповсюдження інформації, поширення якої в умовах воєнного або надзвичайного стану може завдати шкоду обороноздатності України;

3) попри наявність підстав для поміщення аналізованої норми як до розд. I, так і до розд. XIV, рішення законодавця про визнання несанкціонованого поширення військово значущої інформації різновидом посягань на основи національ-

ної безпеки України виглядає як більш системним, так і таким, що найкраще відображає антисупільну спрямованість досліджуваного посягання;

4) альтернативними додатковими об'єктами злочину, передбаченого ч. 3 ст. 114-2 КК, можуть виступати державна, екологічна, економічна та інші сфери (крім інформаційної та воєнної) національної безпеки України, а також життя та здоров'я особи, власність, довкілля тощо.

Водночас вважаємо, що перспективним напрямом наукових розвідок у відповідній сфері є проведення досліджень, направлених на удосконалення законодавчого опису ознак предмета злочину, передбаченого ст. 114-2 КК.

Список використаних джерел

1. Мовчан Р. О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 Кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 326–330.
2. Мовчан Р. О. Кримінально-правова новела про поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 КК України): що варто враховувати громадянам та правозастосовцям і що не врахував законодавець. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні*: матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 5 трав. 2022 р. / упоряд. та заг. ред.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; Нац. шк. суддів України; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права»; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2022. С. 145–153.
3. Пономаренко Ю. Несанкціоноване поширення військово значущої інформації: питання кримінально-правової кваліфікації та застосування кримінально-правових засобів. *Право України*. 2022. № 11. С. 100–117.
4. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практичний poradник з кримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В. В. Малюка. Київ: Алерта, 2023. 312 с.
5. Чуваков О. Національна безпека як об'єкт кримінально-правової охорони. URL: <https://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8948/1/39-43.pdf>
6. Бантишев О. Ф., Шамара О. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія. 3-є вид., перероб. та доп. Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. 240 с.
7. Рубашенко М. А., Мовчан Р. О. Кримінальні правопорушення проти державної безпеки в проєкті нового Кримінального кодексу України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 3. С. 328–341.
8. Лантінов Я. О. Основні склади злочинів: навч. посіб. для самостійної підготовки. Харків: НТМТ, 2009. 496 с.
9. Чорний Р. Л. Злочини проти основ національної безпеки за кримінальним правом України: монографія. Хмельницький: Хмельн. ун-т управління та права, 2018. 525 с.
10. Мовчан Р. О., Бурда П. О. Кримінально-правова протидія несанкціонованому поширенню військово значущої інформації за проєктом Кримінального кодексу України. *Правова держава*. 2023. № 2. С. 54–62.
11. Кваша О. Родовий об'єкт злочинів розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України: держава & національна безпека. *Право України*. 2022. № 11. С. 24–36.

12. Рубашенко М. А. Система Особливої частини КК і триада «людина – суспільство – держава». *Сучасна доктрина кримінального права в правовій системі України: поняття, джерела, значення, проблеми формування*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. круглого столу, м. Харків, 14 трав. 2021 р. Харків: Право, 2021. С. 65–69.
13. Рубашенко М. А. Місце злочинів проти основ національної безпеки України в системі Особливої частини Кримінального кодексу України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 2. С. 117–124.
14. Кузнецов В. В., Сийплові М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40900/1/Кримінальна%20відп._за%20колабораційну%20діяль-сть%20як%20новий%20виклик%20сьогодення.pdf
15. Бабанін С. В. Окремі ознаки колабораційної діяльності. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріали науково-практичного онлайн-заходу. 29 квітня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 17–18.
16. Лихова С. Я., Сисоєва В. П. Колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору: аналіз новел кримінального законодавства. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану*: матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 26 трав. 2022 р.) / редкол.: С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський, А. А. Вознюк та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 142–143.
17. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. 242 с.
18. Загиней-Заболотенко З. А. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне покарання за окремі форми колабораційної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 479–482.
19. Кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. Київ: Істина, 2011. 1112 с.
20. Сорока С. Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану: кримінально-правовий аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. № 1. С. 291–296.
21. Бондар В. Ю. Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 114-2 Кримінального кодексу України. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану*: матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 26 трав. 2022 р.) / редкол.: С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський, А. А. Вознюк та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 281–286.
22. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб і допов. Харків: Право, 2020. 768 с.
23. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан, С. С. Чернявський та ін.; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ: Норма права, 2022. 278 с.
24. Мисливий В. А. Кримінально-правова охорона основ національної безпеки в умовах воєнного стану. *Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії*: матеріали круглого столу (м. Київ, 26 травня 2022 р.) / упоряд.:

С. І. Бевз, Н. О. Бирса, Ю. О. Серебрякова, В. І. Новошицька. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського. 2022. С. 8–12.

25. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. 2-ге вид. Київ: ВД «Дакор», 2013. 786 с.
26. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., перероб. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.

Petro Burda. About the Object Of Crimes Provided For By Art. 114-2 Of the Criminal Code Of Ukraine

In the presented article, an attempt has been made to scientifically substantiate the definition of generic and direct (both main and additional) objects of crimes provided for in Art. 114-2 of the Criminal Code of Ukraine.

In particular, it has been proven that, despite the diversity of doctrinal positions and approaches of parliamentarians of foreign countries, the content of those social relations that are violated as a result of committing acts provided for in Chapter I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine «Crimes against the foundations of national security of Ukraine» best reflects the one used in the current the name of the latter has the terminological phrase «national security». At the same time, it has been proven that instead of the concept of «crime» in the corresponding title, it is advisable to indicate the term «criminal offenses» used in other sections of the Special Part of the Criminal Code.

It is argued that the main direct object of the crimes provided for in Art. 114-2 of the Criminal Code of Ukraine, there is information security of Ukraine in terms of ensuring the prevention of unauthorized dissemination of information, the dissemination of which in conditions of war or a state of emergency may harm Ukraine's defense capabilities.

The provision is substantiated that, despite the existence of grounds for placing the analyzed norm both in Chapter I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine «Crimes against the foundations of national security of Ukraine» and in Chapter XIV «Criminal offenses in the sphere of protection of state secrets, inviolability of state borders, provision of conscription and mobilization», the legislator's decision to recognize the unauthorized dissemination of military information as a type of encroachment on the foundations of Ukraine's national security looks both more systematic and the one that best reflects the anti-social orientation of the encroachment under investigation.

At the end of the article, the prospects for the directions of scientific research in the relevant field are determined.

Keywords: *information, unauthorized distribution, crime, object of crime, national security, criminal liability, armed aggression, war, military and state of emergency.*